

Grootste klappen in de soortenrijke duinen

Tekst: Niet overal in Nederland kunnen we evenveel soorten dagvlinders zien. Op zich weten we dat wel. Voor de duinparelmoervlinder ga je naar de duinen, voor het veenhooibeestje naar Drenthe en voor vlinders van kalkgraslanden naar Zuid-Limburg. De Rode Lijst laat zien dat veel van deze karakteristieke soorten nog steeds achteruitgaan. In het Landelijk Meetnet Vlinders worden op een gestandaardiseerde manier vlinders geteld door het hele telseizoen. Ideaal om wat meer in detail te kijken naar de ontwikkeling van het soorten-aantal.

Het aantal soorten in heel Nederland

Het aantal soorten per route fluctueert van jaar tot jaar (figuur 1). Dat komt eigenlijk vooral door een combinatie van weersomstandigheden (in warme zomers worden de routes vaker gelopen en meestal ook meer soorten waargenomen) en toevalligheden als het al dan niet verschijnen van trekvlinders. Toch is de dalende trend onmiskenbaar (en om het wetenschappelijk uit te drukken: significant). De daling is ook niet zo'n beetje: van ongeveer 16 soorten in 1990 raken we er gemiddeld op een route 0,14 per jaar kwijt. Dat lijkt niet zo veel, maar over de negentien jaar van het meetnet betekent dit wel een daling van 2,7 soorten (17% minder).

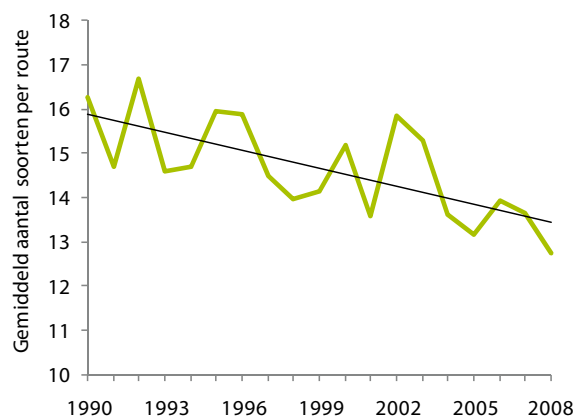
Toch is de situatie niet overal in Nederland hetzelfde. Figuur 2 toont ons allereerst de soortenrijkste regio's in ons land rond 1990 (het begin van het meetnet). Dat zijn

Duinparelmoervlinder

Pim Tiernens (Saxifraga)

met name de duinen, het Zuid-Limburgse heuvelland en de hogere zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland. En dat is precies waar ook de klappen vallen, waarbij de vastelandsduinen er het slechtst uitspringen met gemiddeld bijna zeven soorten minder (een daling van 35%) over een periode van negentien jaar. Maar ook op de zandgronden in Zuid-Nederland en de Waddeneilanden is de achteruitgang aanzienlijk. Dat leidt ertoe dat tegenwoordig de hogere zandgronden in Oost- en Noord-Nederland gemiddeld de soortenrijkste vlinderroutes herbergen. In de soortenarmere regio's op laagveen en klei in het westen en noorden is er geen sprake van een (significante) achteruitgang.

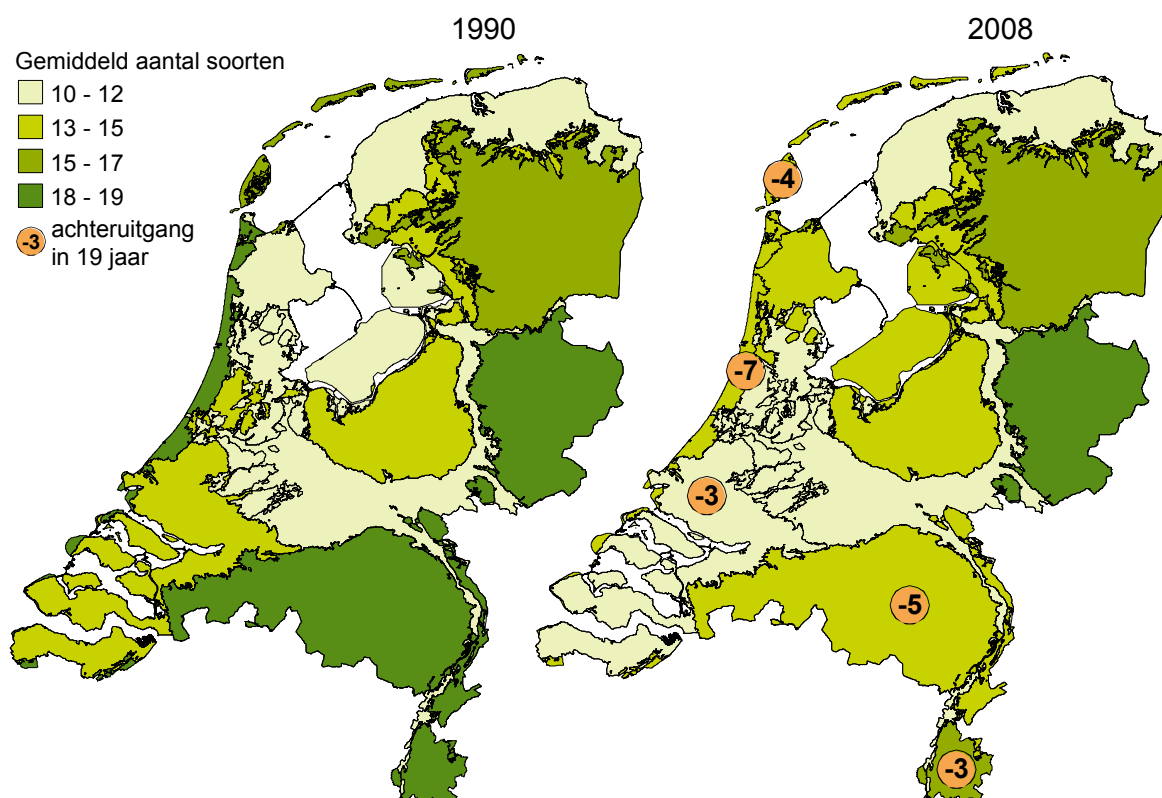
Figuur 1: er worden steeds minder vlindersoorten geteld op de routes.

Rode Lijst-soorten

Het ligt voor de hand dat deze achteruitgang vooral door Rode Lijst-soorten wordt veroorzaakt. Nu is het natuurlijk zo dat Rode Lijst-soorten op die lijst komen omdat ze achteruitgaan (anders waren ze immers ook niet bedreigd). Anderzijds zijn het natuurlijk wel bijna allemaal karakteristieke soorten. Met name de duinen waren rijk aan Rode Lijst-soorten (4,5 soorten op het vasteland, 3,2 op de Wadden). Op de hogere zandgronden ligt dit aantal iets boven de twee, het Zuid-Limburgse heuvelland heeft er 1,8. De rest van Nederland ligt daar duidelijk onder. En weer is de achteruitgang in de duinen en de zandgronden van Zuid-Nederland het sterkst. In de vastelandsduinen zijn we zelfs 2,5 Rode Lijst-soorten kwijtgeraakt. Na 2002 is er geen regio meer met meer dan 2,5 Rode Lijst-soorten per route.

En nu

Vergeleken met het begin van het meetnet in 1990 is de situatie de laatste vijf jaar drastisch veranderd. Figuur 2 laat zien dat vooral de duinen gedegradeerd zijn tot de middenmoot. De soortenrijkste routes liggen nu op de hogere zandgronden van Oost-Nederland. Vooral

Figuur 2: Aantal soorten per fysisch geografische regio in 1990 en 2008 en de mate van verandering over deze periode.

Overijssel valt hierin positief op. Maar ook de zandgronden in de rest van het land, het Zuid-Limburgse heuvel-land en zelfs het laagveen in Noord-Nederland zijn nu gemiddeld soortenrijker dan de duinen.

Oorzaken

De oorzaken voor de achteruitgang van onze vlinders zijn in voorgaande nummers van Vlinders al vaker besproken. Nu valt echter pas goed op dat sommige gebieden na 1990 veel harder getroffen zijn dan andere gebieden. Zo heeft Overijssel veel van zijn soorten weten vast te houden (zowel gewone soorten als Rode Lijst-soorten), terwijl juist in de duinen de grote klappen vielen. Waarom juist daar? Ten eerste is het goed te beseffen dat de duinen lange tijd gespaard zijn gebleven voor de grote achteruitgang. Toen overal in ons land halfnatuurlijke graslan-

den verdwenen, heideterreinen verzuurden en vlinders zich moesten zien te redden op wegbermpjes en kleine natuurgebieden, waren de duinen bijna nog steeds één groot natuurgebied van enkele kilometers breed van Cadzand tot Schiermonnikoog. Ondanks hun harde werken hebben beheerders dat toch niet weten vast te houden. Een van de belangrijkste oorzaken achter die verarming is de struweelvorming en vergrassing. Als je foto's vergelijkt van 1990 met nu dan zie je pas goed hoe dichtgegroeid sommige stukken geraakt zijn en daarmee zijn veel bijzondere en algemene vlinders kwijtgeraakt. ●

Coastal dunes hardest hit

In the Netherlands, the coastal dunes were among the most species-rich areas. The Dutch Butterfly Monitoring Scheme shows that they have been hit harder than any other area. Since 1990, an average coastal dune transect lost 35% of its butterfly species, mainly due to the invasion of scrub and grasses. But also the sandy inland areas in the south of the Netherlands have lost many species. However, on the sandy soils in the east of the province of Overijssel, the number of species has remained more or less stable.

Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) in opdracht van het Ministerie van LNV - GaN. Wilt u meetellen met het Landelijk Meetnet Vlinders, geef u dan op bij De Vlinderstichting. Dat kan per telefoon of per email.